ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ JEAN-PIERRE WARNER της 7ης Φεβρουαρίου 1980 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Η υπό κρίση αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως υποβλήθηκε στο Δικαστήριο από το tribunal de première instance των Βρυξελλών.

Η ενάγουσα στην εκκρεμούσα ενώπιον αυτού του Δικαστηρίου δίκη είναι η SA Caterpillar Overseas που θα αποκαλώ «Caterpillar Overseas». Πρόκειται περί ελβετικής εταιρίας με έδρα τη Γενεύη και έχει αυτό που ίσως μου επιτρέπεται να αποκαλέσω, χωρίς να προδικάσω επ' αυτού του σημείου, υποκατάστημα στην Grimbergen, στο Βέλγιο.

Θα αποκαλώ απλώς αυτή την εγκατάσταση «Grimbergen». Η Caterpillar Overseas είναι θυγατρική καθ' ολοκληρίαν της Caterpillar Tractor Co, αμερικανικής κατασκευάστριας πολύ γνωστής για μηχανήματα εκχωματώσεων, την οποία θα αποκαλώ «Caterpillar Tractor».

Το εναγόμενο της κύριας δίκης, κατά τη Διάταξη περί παραπομπής, είναι «το Βελγικό Δημόσιο, εκπροσωπούμενο από τον Υπουργό Οικονομικών του Βασιλείου, που περιλαμβάνει στις αρμοδιότητές του τη διοίκηση των τελωνείων και των ειδικών φόρων καταναλώσεως». Θα αποκαλώ αυτό το νομικό πρόσωπο «το εναγόμενο».

Το αντικείμενο της μεταξύ των διαδίκων διαφοράς είναι η μέθοδος αξιολογήσεως για την επιβολή δασμών ανταλλακτικών για μηχανήματα Caterpillar, παραδιδόμενα από την Caterpillar Tractor στην Grimbergen. Την αγωγή άσκησε η Caterpillar Overseas για να επιτύχει από το εναγόμενο την απόδοση των ποσών που κατέβαλε (με επιφύλαξη) ως δασμούς, πέραν του ποσού, το οποίο, κατ' αυτήν την εταιρία, είναι το ορθό ποσό που έπρεπε να καταβληθεί λόγω του ότι, όπως αναφέρει, έγινε υπερεκτίμηση των εν λόγω ανταλλακτικών από τα βελγικά τελωνεία. Τα εν λόγω ποσά είναι σημαντικά. Κατά την ημερομηνία ασκήσεως της αγωγής ανέρχονταν σε περίπου 16 εκατομμύρια βελγικών φράγκων και αυξάνονται μέρα με την ημέρα, ενόσω συνεχίζονται οι εισαγωγές.

Ελέχθη ότι, κατά την ημέρα της επ' ακροατηρίου συζητήσεως ενώπιον του Δικαστηρίου, είχαν ανέλθει ήδη σε 100 εκατομμύρια βελγικών φράγκων.

Όπως προκύπτει από τη δικογραφία του tribunal de première instance των Βρυξελλών, είχε συμφωνηθεί, σχεδόν από την αρχή, μεταξύ των διαδίκων να υποβληθούν

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία της κοινοτικής νομοθεσίας περί δασμολογητέας αξίας. Κατόπιν ορισμένων συζητήσεων μεταξύ των διαδίκων, οι διάδικοι συμφώνησαν ως προς τη διατύπωση αυτών των ερωτημάτων, τα οποία υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο από το tribunal, υπό τη συμφωνηθείσα κατ' αυτόν τον τρόπο μορφή.

Τα ερωτήματα είναι έξι τον αριθμό, εκ των οποίων τρία χαρακτηρίζονται ως «γενικά» και τρία ως «ειδικότερα». Προηγείται αυτών «προοίμιο» που εκθέτει τα πραγματικά περιστατικά, βάσει των οποίων το Δικαστήριο καλείται να απαντήσει σ' αυτά τα ερωτήματα.

Δεν υφίσταται καμία αμφιβολία ότι το Δικαστήριο έχει την υποχρέωση να απαντήσει στα ερωτήματα βάσει των πραγματικών αυτών περιστατικών. Εν τούτοις, όλα τα κύρια ονόματα καταργήθηκαν στο «προοίμιο». Τα κύρια ονόματα της Caterpillar Tractor, Caterpillar Overseas και της Grimbergen αντικαταστάθηκαν με σύμβολα, τα σύμβολα των χωρών που ενδιαφέρουν οι περιγραφές: έτσι, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής αναφέρονται ως «τρίτο υπερπόντιο κράτος». Η Ελβετία ως «ευρωπαϊκή χώρα μη μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας» και το Βέλγιο ως «κράτος μέλος της Κοινότητας». Τα σύμβολα δεν χρησιμοποιούνται στα λεγόμενα «γενικά» ερωτήματα, αλλά χρησιμοποιούνται στα «ειδικότερα» ερωτήματα. Μ' αυτόν τον τρόπο, τα «ειδικότερα» λαμβάνουν τη μορφή απλών ερωτημάτων κοινοτικού δικαίου παρά ερωτημάτων που έχουν ανάγκη, για την απάντηση που πρέπει να δοθεί σ' αυτά, της εφαρμογής του εν λόγω δικαίου επί των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως.

Δεν είναι η πρώτη υπόθεση στην οποία χρησιμοποιείται αυτή η μέθοδος. Αυτό συνέβη επίσης στις υποθέσεις 51/75, 86/75 και 96/75, στις υποθέσεις EMI (Ecr. 1976, σ. 811, 871 και 913), στις οποίες το Δικαστήριο αρνήθηκε να χρησιμοποιήσει σύμβολα στις απαντήσεις του. Ούτε νομίζω ότι το Δικαστήριο θα έπρεπε να χρησιμοποιήσει σύμβολα στην υπό κρίση υπόθεση. Ασφαλώς, δεν λησμονώ την άποψη που υποστήριξε ο δικηγόρος της Caterpillar Overseas, δηλαδή ότι το Δικαστήριο θα έπρεπε να προσπαθήσει να δώσει απαντήσεις όσο το δυνατό πιο χρήσιμες στο tribunal. Λαμβάνω επίσης υπόψη τη νομολογία που ανέφερε για να αποδείξει ότι στις υποθέσεις περί δασμολογητέας αξίας, μεταξύ άλλων, το Δικαστήριο προχώρησε σε λεπτομέρειες όταν αυτό αποδείχθηκε αναγκαίο. Εν τούτοις, λαμβάνω επίσης υπόψη την προειδοποίηση του εκπροσώπου της Επιτροπής, κατά την οποία το Δικαστήριο δεν πρέπει να υποκύψει στον πειρασμό να εφαρμόσει το δίκαιο επί των πραγματικών περιστατικών προδικαστικής αποφάσεως.

Έτσι, λαμβάνω τα πραγματικά περιστατικά τα περιεχόμενα στο «προοίμιο», αλλά υποκαθιστώ κύρια ονόματα στα σύμβολα και στις περιγραφές των χωρών.

Η Caterpillar Tractor κατασκευάζει και διαθέτει στο εμπόριο, υπό το εμπορικό σήμα «Caterpillar», μηχανήματα και ανταλλακτικά γι' αυτά. Προμηθεύεται επίσης από ανεξάρτητους προμηθευτές ανταλλακτικά για τα μηχανήματα που κατασκευάζει, διαθέτοντας στο εμπόριο αυτά τα ανταλλακτικά. Η Grimbergen είναι κέντρο διανομής ανταλλακτικών.

Τα ανταλλακτικά παραγγέλλονται από την Grimbergen στην Caterpillar Tractor ή σε θυγατρικές της Caterpillar Tractor, ή και σε εταιρίες στις οποίες αυτή συμμετέχει. Οι πωλητές τα αποστέλλουν απ' ευθείας στην Grimbergen, η οποία τα παραλαμβάνει κα-

τά την εισαγωγή τους στο Βέλγιο. Εναποθηκεύονται και χειρίζονται από την Grimbergen και τελικά μεταπωλούνται είτε σε διανομείς που έχουν συνάψει συμβάσεις διανομής με την Caterpillar Overseas είτε απ' ευθείας σε πελάτες. Η τιμή εξαρτάται από το εμπορικό επίπεδο του αγοραστή. Οι πωλήσεις λαμβάνουν χώρα στις χώρες της Κοινότητας, σε ευρωπαϊκές χώρες που δεν είναι μέλη της Κοινότητας, σε χώρες της Μέσης Ανατολής και σε χώρες της Αφρικής. Όταν οι πωλήσεις γίνονται εκτός της Κοινότητας, τα ανταλλακτικά δεν εκτελωνίζονται στην Κοινότητα και δεν αφορούν την υπό κρίση διαφορά. Κατά τα λοιπά, οι εισαγωγές ελέγχονται από το βελγικό τελωνείο και η Grimbergen διαθέτει χώρο αποθηκεύσεως υπό τελωνειακό έλεγχο στο Βέλγιο. Στις δραστηριότητες της Grimbergen περιλαμβάνονται ιδίως οι ακόλουθες δραστηριότητες που ασκούνται στην έδρα της:

— πρόβλεψη των αναγκών όλων των πελατών της, συμπεριλαμβανομένων των διανομέων·

— διασφάλιση της έγκαιρης παραγγελίας των αποθεμάτων και διατήρησή τους στο αναγκαίο επίπεδο·

— διασφάλιση του ταχέος εφοδιασμού των πελατών της, των οποίων οι περισσότεροι αγοράζουν τα ανταλλακτικά για να τα μεταπωλήσουν στους δικούς τους πελάτες.

Οι διανομείς και λοιποί πελάτες παραγγέλλουν τα ανταλλακτικά τους στην Grimbergen. Αυτή παραλαμβάνει τις παραγγελίες στις οποίες δίνει συνέχεια, παραδίδει τα προϊόντα και τα τιμολόγια στους αγοραστές. Οι αγοραστές εξοφλούν αυτά τα τιμολόγια απ' ευθείας στην Caterpillar Overseas, που είναι επιφορτισμένη με την είπραξη των απαιτήσεων κατά των πελατών και πιστώνει τη λογιστική της Grimbergen με τα ποσά που εισπράττονται κατ' αυτόν τον τρόπο.

Η Grimbergen κατέχει κτίρια που καλύπτουν 5,4 εκτάρια και χρησιμοποιεί πλέον των 640 προσώπων, από τα οποία 240 περίπου είναι υπεύθυνοι της διαχειρίσεώς της. Απολαύει μεγάλης αυτονομίας κατά την εκτέλεση των πράξεών της, αν και συνιστά υποκατάστατο της Caterpillar Overseas, η οποία έχει συνάψει τις συμβάσεις διανομής με τους διανομείς για τα πωλούμενα με το σήμα «Caterpillar» προϊόντα.

Η Grimbergen είναι εγγεγραμμένη στο εμπορικό μητρώο του Βελγίου και αποτελεί υποκατάστημα κατά την έννοια του νόμου περί των εταιριών αυτής της χώρας. Εμφανίζει όλα τα χαρακτηριστικά παγίας εγκαταστάσεως, κατά την έννοια αυτής της λέξεως στο βελγικό φορολογικό νόμο και στις συνθήκες περί αποφυγής διπλής φορολογίας τύπου ΟΣΟΑ, καθώς και κατά την έννοια των εμπορικών συνθηκών φιλίας και ναυσιπλοΐας που έχει συνάψει το Βέλγιο. Επιφυλάσσεται σ' αυτήν μεταχείριση παγίας εγκατάστασης από την εν λόγω χώρα, η οποία εισπράττει αμέσους φόρους επί των εισοδημάτων που προέρχονται από τις δραστηριότητες των υποκαταστημάτων της Caterpillar Overseas. Τηρεί γι' αυτό το λόγο χωριστή λογιστική ως εάν απολάμβανε διακεκριμένης νομικής προσωπικότητας.

Κατά την Caterpillar Overseas, το τίμημα στο οποίο αποκτώνται τα ανταλλακτικά καθορίζεται προσθέτοντας στο κόστος παραγωγής της Caterpillar Tractor περίπου 50% του κέρδους που αποκτούν οι Caterpillar Tractor και η Grimbergen από την πώληση των ανταλλακτικών σε ανεξάρτητους αγοραστές. Κατ' αυτόν τον υπολογισμό, τα έξοδα παραγωγής της Caterpillar Tractor περιλαμβάνουν, όχι μόνο το κόστος παραγωγής των ανταλλακτικών ή το κόστος αποκτήσεως, όταν τα ανταλλακτικά αποκτώνται υπό την τελική τους μορφή, αλλά και το συνολικό ποσό των εξόδων χειρισμού, διοικήσεως και γενικών εξόδων. Το εναγόμενο αναφέρει ότι δεν είναι σε θέση

να ελέγξει τα λογιστικά στοιχεία που δικαιολογούν αυτή τη δήλωση, τα ερωτήματα, όμως, που έχουν παραπεμφθεί στο Δικαστήριο, έχουν υποβληθεί υποθέτοντας ότι αυτή η δήλωση είναι ορθή, ενώ το παραπέμπον δικαστήριο επιφυλάσσεται να την ελέγξει στη συνέχεια με πραγματογνωμοσύνη, αν παραστεί ανάγκη. Κατά την Caterpillar Overseas, το τίμημα αυτό αντιστοιχεί τουλάχιστον στο συνήθως καταβαλλόμενο τίμημα για ανταλλακτικά της ίδιας φύσεως στο επίπεδο δυναμένων να συγκριθούν κέντρων διανομής, όταν αυτά τα κέντρα διανομής δεν περιλαμβάνονται στον ίδιο όμιλο στον οποίο περιλαμβάνονται οι πωλητές-προμηθευτές.

Η Caterpillar Overseas υποστηρίζει ότι το τίμημα, αυξημένο κατά τα έξοδα παραδόσεως στην Grimbergen, συνιστά τη δασμολογητέα αξία. Το προοίμιο αναφέρει στο τέλος ότι το βελγικό τελωνείο θεωρεί ότι αυτό το ποσό πρέπει να αυξηθεί κατά 20% ή, ακόμα, ότι δασμολογητέα αξία είναι το τίμημα που εφαρμόζεται στις σχέσεις μεταξύ Grimbergen και διανομέων, μειωμένο κατά τα έξοδα παραδόσεως, εναποθηκεύσεως και διατηρήσεως στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, σε απάντηση ερωτήσεων που έθεσε το Δικαστήριο, ο δικηγόρος του εναγομένου ανέφερε ότι αυτή η φράση δεν εξέφραζε πλήρως την άποψή του. Το εναγόμενο δεν υποστηρίζει ότι υφίσταται αυτή η διττή μέθοδος για τον καθορισμό της δασμολογητέας αξίας των εμπορευμάτων. Κατά τα λεγόμενά του, εφαρμόστηκε η «αφαιρετική μέθοδος», λαμβάνοντας ως αφετηρία του υπολογισμού το εφαρμοζόμενο από την Grimbergen στο στάδιο της μεταπωλήσεως τίμημα, πράγμα που εμφάνισε δασμολογητέα αξία ανώτερη κατά 21,5% περίπου από το τίμημα που κατέβαλε η Caterpillar Overseas στην Caterpillar Tractor. Αυτά τα 21,5% μειώθηκαν στο στρογγυλό αριθμό 20%.

Το πρώτο από τα γενικά υποβληθέντα στο Δικαστήριο ερωτήματα είναι το ακόλουθο:

«Το άρθρο 9 του κανονισμού 803/68, καθόσον ορίζει ότι "το τίμημα που καταβάλλεται ή πρέπει να καταβληθεί μπορεί να γίνει δεκτό" (υπό ορισμένες προϋποθέσεις) "ως δασμολογητέα αξία", δίδει άραγε στη δασμολογητέα αξία ορισμό ανεξάρτητο, μάλλον διαφορετικό, από τον ορισμό που δίδει στη δασμολογητέα αξία το άρθρο 1 αναφέροντας "το σύνηθες τίμημα"; Ή παρεκκλίνει από το τελευταίο αυτό άρθρο;»

Οι καταθέσαντες στο Δικαστήριο προτάσεις, ήτοι η Caterpillar Overseas, το εναγόμενο και η Επιτροπή, δέχθηκαν ομοφώνως ότι η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα πρέπει να είναι αρνητική. Κι εγώ αυτό πιστεύω. Ασχολήθηκα με την υφιστάμενη μεταξύ των άρθρων 1 και 9 του κανονισμού 803/68 σχέση στις προτάσεις μου στην υπόθεση 91/74, HZA Hamburg-Ericus κατά Hamburger Import-Kompanie (Ecr. 1975, σ. 652), στην υπόθεση 1/77, Bosch κατά HZA Hildesheim (Ecr. 1977, σ. 1483), και, κατά πληρέστερο τρόπο και επίσης πιο πρόσφατα, στην υπόθεση 38/77, Enka κατά Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen (ibidem, σ. 2217). Δεν θα επαναλάβω αυτά που είπα τότε. Ο κανόνας, εν συντομία, είναι ότι, δυνάμει του άρθρου 1, η δασμολογητέα αξία των εμπορευμάτων είναι εν πάση περιπτώσει το «σύνηθες τίμημα» που αυτό το άρθρο, συγχρόνως με τα άρθρα 2 και 8, ορίζει. Το άρθρο 9 αναγνωρίζει ότι στην πράξη, όταν τα εισαγόμενα προϊόντα αποτελούν το αντικείμενο πωλήσεως «bona fide», το τίμημα που καταβάλλεται ή που πρέπει να καταβληθεί μπορεί γενικά, υπό την επιφύλαξη καταλλήλων εγγυήσεων και προσαρμογών, να θεωρηθεί ως ισχυρή ένδειξη του συνήθους τιμήματος και να χρησιμοποιηθεί έτσι ως βάση της εκτιμήσεως. Όπως αναφέρεται στις επεξηγηματικές σημειώσεις, τις δημοσιευόμενες από το Συμβούλιο Τελωνειακής Συνεργασίας (το ΣΤΣ) σε εκτέλεση της Συμβάσεως των Βρυξελλών περί δασμολογητέας αξίας των εμπορευμάτων, «το τίμημα που καταβλήθηκε ή πρέπει να καταβληθεί και το οποίο προκύπτει από σύμβαση που συγκεντρώνει όλες τις προ-

βλεπόμενες από τον ορισμό προϋποθέσεις δεν αποτελεί παρά την πρακτική μετάθεση της εννοίας που εκφράζει ο ορισμός αυτός».

Κατόπιν αυτού, το δεύτερο και το τρίτο από τα «γενικά» ερωτήματα, τα οποία υποβλήθηκαν μόνο για την περίπτωση κατά την οποία θα έπρεπε να δοθεί καταφατική απάντηση στο πρώτο ερώτημα, δεν τίθενται.

Θα εξετάσω τώρα τα «ειδικότερα» ερωτήματα. Αναφέροντάς τα, θα αντικαταστήσω, όπως και στην περίπτωση του «προοιμίου», τα σύμβολα με κύρια ονόματα.

Τροποποιηθέν μ' αυτό τον τρόπο, το πρώτο «ειδικότερο» ερώτημα έχει ως εξής:

«Μπορεί η τιμή την οποία χρεώνει η Caterpillar Tractor (τιμή fob λιμένας αναχωρήσεως), χωρίς άλλη προσαρμογή εκτός από τα έξοδα παραδόσεως στην Grimbergen, να θεωρηθεί η συστατική τιμή της δασμολογητέας αξίας κατά την έννοια του άρθρου 9 του κανονισμού 803/68, λαμβανομένης υπόψη της προβλεπόμενης από τον κανονισμό 603/72 προϋποθέσεως και, ειδικότερα, μπορεί να θεωρηθεί:

α) ότι αυτή η τιμή αντιστοιχεί, κατά το χρονικό σημείο που συνομολογείται, στην τιμή της πωλήσεως που πραγματοποιείται υπό όρους πλήρους ανταγωνισμού μεταξύ αγοραστή και πωλητή, οι οποίοι είναι ανεξάρτητοι ο ένας από τον άλλο;

β) ότι οι πωλήσεις πραγματοποιούνται προς αγοραστή εγκατεστημένο στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας;»

Σχόλιο μικρότερης σημασίας που η διατύπωση αυτού του ερωτήματος επιβάλλει είναι ότι, αν η τιμή fob που εφαρμόζει η Caterpillar Tractor πρέπει να ληφθεί ως βάση εκτιμήσεως, πρέπει να προστεθούν σ' αυτή όχι μόνο τα έξοδα παραδόσεως μέχρι την Grimbergen, αλλά μόνο τα έξοδα παραδόσεως του εμπορεύματος στο λιμένα ή σε οποιοδήποτε άλλο τόπο εισόδου των εμπορευμάτων στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας: βλ. άρθρο 1, παράγραφος 2, και άρθρο 6 του κανονισμού 803/68.

Όσον αφορά τα σκέλη του ερωτήματος (α) και (β), νομίζω ότι πρέπει να εξετασθεί πρώτα το δεύτερο σκέλος, όπως έπραξε η Επιτροπή. Αυτό το σκέλος του ερωτήματος αποτέλεσε ενώπιον του Δικαστηρίου αντικείμενο περίπλοκης συζητήσεως, νομίζω, όμως, στην πραγματικότητα ότι είναι απλό.

Το προοίμιο του κανονισμού 603/72, μεταξύ άλλων, αναφέρει τα εξής:

«... οι διατάξεις (του άρθρου 1 του κανονισμού 803/68) επιτρέπουν το συμπέρασμα ότι η έννοια του κανονικού τιμήματος υποθέτει πώληση συναφθείσα για εισαγωγή εμπορευμάτων στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας και την ένταξή τους στην οικονομία αυτού του εδάφους·

... η διαπίστωση των πραγματικών στοιχείων που είναι αναγκαία για την εφαρμογή στην πράξη των προαναφερθεισών αρχών δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά στην περίπτωση που το καταβληθέν ή καταβλητέο τίμημα, το δηλωθέν ως βάση για τον καθορισμό της δασμολογητέας αξίας έχει γίνει σε αγοραστή εγκατεστημένο στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας· ... Πρέπει να θεωρηθεί ως τέτοιος αγοραστής αυτός που έχει την κατοικία του ή την εμπορική του έδρα εντός της Κοινότητας.»

Το άρθρο 1 του εν λόγω κανονισμού ορίζει ότι:

«Για την εφαρμογή των διατάξεων του κανονισμού (ΕΟΚ) 803/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί της δασμολογητέας αξίας των εμπορευμάτων και υπό την επιφύλαξη των οριζομένων άλλων από τον εν λόγω κανονισμό προϋποθέσεων, το καταβληθέν ή καταβλητέο τίμημα δεν μπορεί να γίνει δεκτό ως δασμολογητέα αξία παρά εφόσον αυτό συνομολογήθηκε κατά την πώληση σε αγοραστή εγκατεστημένο στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας.»

Έτσι το καταβληθέν ή καταβλητέο τίμημα κατά την κατάρτιση συμφωνίας δεν μπορεί να αποτελέσει βάση αποτιμήσεως των εμπορευμάτων για τελωνειακούς σκοπούς παρά μόνο αν:

(i) αυτή η σύμβαση είναι πώληση, και

(ii) ο αγοραστής είναι εγκατεστημένος στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας — και θα θεωρείται ως εγκατεστημένος σ' αυτό «αν έχει την κατοικία ή την εμπορική του έδρα εντός της Κοινότητας».

Συμφωνώ ασφαλώς με την Επιτροπή επί του ότι αυτή η εμπορική έδρα πρέπει να είναι πραγματικό κέντρο εμπορικής δραστηριότητας και όχι αυτό που η Επιτροπή χαρακτηρίζει ως «πλασματική εγκατάσταση». Η Επιτροπή, λαμβάνουσα υπόψη την αναφορά που γίνεται στο προοίμιο στη «διαπίστωση των πραγματικών στοιχείων που είναι αναγκαία για την πρακτική εφαρμογή των προαναφερθεισών αρχών», ανέφερε ότι, στην εν λόγω εμπορική έδρα, πρέπει να φυλάσσονται επαρκή λογιστικά έγγραφα και αρχεία ώστε οι τελωνειακές αρχές να είναι σε θέση να ελέγχουν τις πληροφορίες που τους δίδονται, ως προς το καταβληθέν ή καταβλητέο τίμημα. Είναι πολύ πιθανό ότι οι συντάκτες του κανονισμού είχαν υπόψη τους αυτό το στόχο, δεν νομίζω όμως ότι είναι δυνατό να συναχθεί, από τη φειδωλή διατύπωση του εν λόγω κανονισμού, διακεκριμένη προϋπόθεση ως προς την τήρηση λογιστικών βιβλίων και αρχείων, επαρκώς σαφής ώστε να συνεπάγεται αποτελέσματα επί του νομικού πεδίου. Εν τούτοις, νομίζω ότι είναι δυνατό να συναχθεί από τους όρους του κανονισμού ότι, στην περίπτωση που η εν λόγω εμπορική έδρα είναι υποκατάστημα, η πώληση, για να είναι σύμφωνη προς τους όρους του κανονισμού, πρέπει να πραγματοποιείται για λογαριασμό αυτής της εγκαταστάσεως.

Το καθού υποστήριξε ότι οι όροι του κανονισμού δεν τηρούνται στη συγκεκριμένη περίπτωση, διότι η Caterpillar Overseas, η αγοράστρια, είναι ελβετική εταιρία που έχει, μεταξύ άλλων, την εταιρική της έδρα και την «οικονομική της διαχείριση» εκτός της Κοινότητας και διότι είναι θυγατρική της Caterpillar Tractor, που και αυτή είναι εγκατεστημένη εκτός της Κοινότητας. Δεν αρκεί, κατά τα λεγόμενά του, το ότι η Caterpillar Overseas είχε εγκατάσταση, δηλαδή την Grimbergen, εντός της Κοινότητας.

Το καθού δεν αμφισβήτησε, ωστόσο, ότι η Grimbergen συνιστά εγκατάσταση (κατά την έννοια πραγματικής εμπορικής έδρας) στο εσωτερικό της Κοινότητας, ανήκουσα στην Caterpillar Overseas, ούτε υποστήριξε ότι, προς το σκοπό του κανονισμού 603/72, μία εταιρία δεν μπορεί να έχει παρά μόνο μία εμπορική έδρα.

Εν συμπεράσματι, οι διάδικοι δεν διαφωνούν επί δύο κρισίμων σημείων. Οι πράξεις μεταξύ Caterpillar Tractor και Caterpillar

Overseas είναι πωλήσεις· και η Caterpillar Overseas κατέχει πραγματική εμπορική έδρα και, για το λόγο αυτό, είναι εγκατεστημένη στο εσωτερικό της Κοινότητας.

Κατόπιν αυτού, δεν παρίσταται, νομίζω, ανάγκη να εξετάσω τα επικουρικά ερωτήματα που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια της συζητήσεως, όπως το αν η Grimbergen, έστω και ως απλό υποκατάστημα του ομίλου Caterpillar, μπορεί να θεωρηθεί ως «αγοραστής» για τους σκοπούς του κανονισμού 603/72.

θα εξετάσω τώρα την υποερώτηση (α).

Φάνηκε, σε ορισμένη στιγμή της διαδικασίας, ότι το καθού υποστήριζε ότι καμιά πώληση μεταξύ συνεργαζομένων επιχειρήσεων δεν μπορεί ποτέ να αποτελέσει τη βάση εκτιμήσεως, βάσει του άρθρου 9 του κανονισμού 803/68. Εν τούτοις, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο δικηγόρος του καθού ανέφερε, έπειτα από ορισμένους δισταγμούς, σε απάντηση ερωτήματος που του υπέβαλα, ότι δεν υποστηρίζει αυτή την άποψη. Έτσι υπάρχει ομοφωνία και επ' αυτού του σημείου και δεν παρίσταται πλέον ανάγκη να ασχοληθώ περισσότερο μ' αυτό. Οι δικηγόροι είχαν απόλυτο δίκαιο, κατά τη γνώμη μου. Το γεγονός ότι μια πώληση μεταξύ συνεργαζομένων επιχειρήσεων μπορεί να ληφθεί ως βάση εκτιμήσεως είναι ρητώς δεκτό από το ΣΤΣ, στις επεξηγηματικές σημειώσεις σχετικά με τη Σύμβαση του Βρυξελλών (βλ. το κεφάλαιο VIII των εν λόγω σημειώσεων) και ειδικότερα στη «μελέτη αριθ. 5» (παράρτημα I των παρατηρήσεων της Επιτροπής). Ρητώς έγινε δεκτό από το Bundesfinanzgericht, με απόφαση της 13ης Ιουλίου 1960 (VII 99/59 U), στην οποία αναφέρθηκε η Caterpillar Overseas. Επί πλέον, όπως τόνισε ο εκπρόσωπος της Επιτροπής, αυτή η δυνατότητα σιωπηρώς αναγνωρίζεται από το άρθρο 2, παράγραφος 1, β, και το άρθρο 9, παράγραφος 1, β, του κανονισμού 803/68.

Ο δικηγόρος της Caterpillar Overseas υποστήριξε ότι το καταβληθέν ή καταβλητέο τίμημα θα έπρεπε πάντοτε να λαμβάνεται υπόψη ως σημείο εκκινήσεως, για τον καθορισμό της δασμολογητέας αξίας των εμπορευμάτων, εκτός εάν υπάρχει ειδικός λόγος απορρίψεώς της. Αυτή η πρόταση μου προκαλεί έκπληξη. Ας πάρουμε τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως. Είναι γνωστό, ή εν πάση περιπτώσει μας ζητήθηκε να υποθέσουμε ότι τα πραγματοποιηθέντα από τον όμιλο κέρδη κατανέμονται κατ' ίσα μερίδια μεταξύ Caterpillar Tractor και Caterpillar Overseas. Δεν γνωρίζω όμως και δεν μου ζητήθηκε να κάνω σχετικές υποθέσεις αν, στο μέτρο που η Caterpillar Tractor και η Caterpillar Overseas είχαν πραγματοποιήσει τις συναλλαγές τους υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού, μία από αυτές τις εταιρίες θα ήταν σε θέση να επιτύχει μεγαλύτερο μερίδιο των κερδών. Πριν σ' αυτό το ζήτημα — που ασφαλώς είναι πραγματικό — δοθεί αρνητική λύση, δεν είναι δυνατό να λεχθεί αν η προϋπόθεση του άρθρου 9, παράγραφος 1, β, του κανονισμού 803/68, πληρούται, δηλαδή αν το καταβληθέν ή καταβλητέο από την Caterpillar Overseas στην Caterpillar Tractor τίμημα «ανταποκρίνεται, κατά τη στιγμή που έχει συνομολογηθεί, στις τιμές που ισχύουν κατά την πραγματοποιούμενη υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού πώληση μεταξύ αγοραστή και πωλητή ανεξαρτήτων μεταξύ τους». Αυτό το πραγματικό ζήτημα δεν μπορεί να καθοριστεί παρά από τα αρμόδια βελγικά δικαστήρια· γι' αυτό και δεν θα καταχραστώ το χρόνο του Δικαστηρίου, εξετάζοντας τον ογκώδη φάκελο που κατέθεσε επ' αυτού του σημείου η Caterpillar Overseas.

Νομίζω ότι τίποτε στη Σύμβαση των Βρυξελλών και τίποτε εκ των δημοσιευμάτων της ΣΤΣ, στο πλαίσιο της εν λόγω συμβάσεως, δεν στηρίζει τον ισχυρισμό της Ca-

terpillar Overseas. Αντιθέτως, στο κεφάλαιο VIII των επεξηγηματικών σημειώσεων, (στις σελίδες 64-65), το ΣΤΣ απαριθμεί μεταξύ των «πράξεων οι οποίες, λόγω της φύσεώς τους, μπορούν να μη συνομολογούν τίμημα γενόμενο δεκτό ως βάση εκτιμήσεως» μεταξύ άλλων τις «εισαγωγές από επιχείρηση που συνεργάζεται με τον προμηθευτή (ως θυγατρική εταιρία ...)» και αναφέρει, προκειμένου περί πωλήσεως μεταξύ συνεργαζομένων επιχειρήσεων, ότι «πρέπει να αποδεικνύεται, σύμφωνα με τα πραγματικά στοιχεία, αν αυτή η πώληση μπορεί ωστόσο να θεωρηθεί ως πώληση συναφθείσα σε τίμημα γενόμενο δεκτό ως βάση της εκτιμήσεως». Είμαι της γνώμης ότι η οικονομία και η διατύπωση του κανονισμού 803/68 συνηγορούν υπέρ της απόψεως κατά των ισχυρισμών της Caterpillar Overseas. Ενώ τα άρθρα 1 έως 8 είναι επιτακτικά ως προς τον τύπο, το άρθρο 9 υιοθετεί τον τύπο του επιτρεπτού. Το άρθρο 9 δεν είναι το μόνο που προβλέπει «πρακτική» μέθοδο αποδείξεως του κανονικού τιμήματος. Το άρθρο 13 το οποίο επιτρέπει την απόδειξη «μέσων κατ' αποκοπήν αξιών» για ορισμένα εμπορεύματα, προσφέρει εναλλακτική μέθοδο.

Έτσι θα απαντούσα στο «ειδικότερο» πρώτο ερώτημα ως εξής:

(i) Για τους σκοπούς του κανονισμού (ΕΟΚ) 603/72, πώληση από μία εταιρία σε θυγατρική της πρέπει να θεωρείται ως «πώληση γενόμενη σε αγοραστή εγκατεστημένο στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας», όταν η θυγατρική κατέχει διαρκή εγκατάσταση, κατά την έννοια πραγματικής εμπορικής έδρας, εντός αυτού του εδάφους και όταν η πώληση γίνεται για λογαριασμό της εν λόγω εγκαταστάσεως.

(ii) Ως προς το αν το καταβληθέν ή καταβλητέο τίμημα αυτής της πωλήσεως «ανταποκρίνεται, κατά τη στιγμή που συνομολογείται, στο τίμημα που εφαρμόζεται κατά τη γενομένη υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού πώληση μεταξύ αγοραστή και πωλητή ανεξαρτήτων μεταξύ τους», πρόκειται περί πραγματικού ζητήματος το οποίο, όταν εγείρεται ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους, πρέπει να επιλύεται από το τελευταίο.

(iii) Αν η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα είναι καταφατική και εάν η σύμβαση πωλήσεως εκτελείται κατά τη διάρκεια της οριζόμενης από το άρθρο 10 του κανονισμού 803/68 περιόδου, το τίμημα αυτό, αναπροσαρμοζόμενο, αν παρίσταται ανάγκη, για να ληφθούν υπόψη στοιχεία τα οποία, στην υπό εξέταση πώληση, διαφέρουν από τα συστατικά στοιχεία του κανονικού τιμήματος, μπορεί να γίνει δεκτό ως δασμολογητέα αξία.

(iv) Οταν το τίμημα συνομολογείται fob στο λιμένα αναχωρήσεως, πρέπει να αναπροσαρμόζεται έτσι ώστε να περιλαμβάνει όλα τα έξοδα που αφορούν την παράδοση των εμπορευμάτων στο λιμένα ή σε άλλο τόπο εισόδου στο τελωνειακό έδαφος της Κοινότητας.

Το δεύτερο ερώτημα, «ειδικότερο», έχει ως εξής:

«Αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι αρνητική, μπορεί άραγε η δασμολογητέα αξία να καθορίζεται, στη συγκεκριμένη περίπτωση, βάσει του τιμήματος που εφαρμόζεται στους διανομείς ή σε ορισμένους άλλους πελάτες, νοουμένου ότι αυτό το τίμημα μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με το εμπορικό επίπεδο όπου βρίσκονται οι αγοραστές;»

Δεδομένου ότι η απάντηση στο πρώτο «ειδικότερο» ερώτημα δεν είναι, κατά τη γνώμη μου, ούτε αρνητική ούτε καταφατική, πιστεύω ότι το Δικαστήριο πρέπει να ασχοληθεί μ' αυτό το ερώτημα.

Το ερώτημα αυτό στηρίζεται στην υπόθεση ότι η «αφαιρετική» μέθοδος που πρέπει να εφαρμοστεί για να εξευρεθεί το κανονικό τίμημα πρέπει να ισχύει μόνον όταν το καταβληθέν ή καταβλητέο τίμημα δεν μπορεί να γίνει δεκτό ως βάση εκτιμήσεως. Μετά από ορισμένους δισταγμούς, κατέληξα στο συμπέρασμα ότι αυτό είναι ορθό, τασσόμενος συγχρόνως με την άποψη της Επιτροπής ότι, αν η πώληση για την οποία πρόκειται γίνεται μεταξύ συνεργαζομένων επιχειρήσεων, η «αφαιρετική» μέθοδος μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί προς έλεγχο του αν το καταβληθέν ή καταβλητέο τίμημα είναι αξιόπιστο τίμημα. Ο κανονισμός 803/68 δεν αναφέρει την αφαιρετική μέθοδο· η Σύμβαση των Βρυξελλών δεν την αναφέρει ούτε αυτή, οπόθεν μπορεί να συναχθεί ότι πρόκειται περί εσχάτου μέσου. Το ΣΤΣ φαίνεται να υιοθετεί την ίδια στάση. Η γνώμη του περί της χρησιμοποιήσεως της αφαιρετικής μεθόδου στην περίπτωση εισαγωγών μεταξύ συνεργαζομένων επιχειρήσεων συνοψίζεται στις παραγράφους 7 έως 9 της «μελέτης αριθ. 5». Φαίνεται να καταλήγει στην ιδέα ότι η αφαιρετική μέθοδος δεν είναι πρόσφορη παρά μόνο αν:

α) το έργο του εισαγωγέα συγγενεύει προς το έργο υπαλλήλου παρά προς το έργο αγοραστή-μεταπωλητή ή αν, παρ' όλον ότι οι δραστηριότητές του είναι δραστηριότητες αγοραστή-μεταπωλητή, δεν θα μπορούσαν να ασκηθούν προσηκόντως από ανεξάρτητο έμπορο (έτσι ώστε, κατά την ορολογία του ΣΤΣ στον εισαγωγέα δεν μπορεί να «παραχωρηθεί επίπεδο»)·

β) ο εισαγωγέας ενεργεί ως αγοραστής-μεταπωλητής και αν οι δραστηριότητές του θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού, δεν μπορεί όμως να λεχθεί περί του καταβληθέντος ή καταβλητέου από αυτόν τιμήματος και ότι δεν επηρεάστηκε από την ειδική, υφιστάμενη μεταξύ αγοραστή και πωλητή, σχέση είτε ότι «η επίδραση μπορεί κάλλιστα να ελεχθεί και να εκτιμηθεί και ότι η κατάσταση θα παραμείνει σταθερή».

Παρ' όλον ότι το καθού πρότεινε όπως, κατά την άποψή του το αν στην Caterpillar Overseas μπορεί να «παραχωρηθεί επίπεδο» δεν έχει ενδιαφέρον, κανένας δεν υποστήριξε στην υπό κρίση υπόθεση ότι το έργο της Caterpillar Overseas είναι παρόμοιο με το έργο υπαλλήλου, ή ότι οι δραστηριότητές της δεν είναι εμπορικά βιώσιμες υπό συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού.

Κατά συνέπεια, θα απαντούσα στο δεύτερο «ειδικότερο» ερώτημα ότι, όταν το καταβληθέν ή καταβλητέο τίμημα δεν μπορεί να γίνει δεκτό ως βάση εκτιμήσεως, η δασμολογητέα αξία πρέπει να καθορίζεται βάσει του τιμήματος που εφαρμόζει εισαγωγέας θυγατρικής στους δικούς της πελάτες. Ως προς το

γεγονός ότι αυτό το τίμημα μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με το εμπορικό επίπεδο των πελατών με τους οποίους συναλλάσσεται, θα επιθυμούσα να το εξετάσω μαζί με το ερώτημα που πρέπει να δοθεί στο τρίτο «ειδικότερο» ερώτημα.

Αυτό το ερώτημα έχει ως εξής:

«Αν δοθεί καταφατική απάντηση στο δεύτερο ερώτημα, πρέπει άραγε να ληφθούν υπόψη, ενόψει της ενδεχόμενης αφαιρέσεώς τους από το τίμημα, όπως καθορίζεται κατά τη διδόμενη στο δεύτερο ερώτημα απάντηση:

α) τα έξοδα αποθηκεύσεως και διαφυλάξεως των εμπορευμάτων·

β) τα άλλα έξοδα που είναι συμφυή με τις δραστηριότητες της Grimbergen·

γ) ποσό αντιπροσωπεύον το εμπορικό κέρδος των δραστηριοτήτων της Grimbergen εντός της Κοινότητας;»

Με άλλα λόγια, το tribunal επιθυμεί να πληροφορηθεί ποια ποσά μπορούν να αφαιρεθούν, αν η αφαιρετική μέθοδος πρέπει να εφαρμοστεί, από το τίμημα που εφαρμόζει η Grimbergen στους πελάτες της ώστε να καθοριστεί το κανονικό τίμημα.

Το σημείο α) του ανωτέρω ερωτήματος δεν αμφισβητείται μεταξύ των διαδίκων. Τόσο το καθού όσο και η Επιτροπή δέχονται ότι τα έξοδα εναποθηκεύσεως ή διαφυλάξεως των εμπορευμάτων στην Grimbergen είναι αφαιρετέα. Αυτό είναι σύμφωνο προς την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση Enka και παρέλκει να λεχθούν περισσότερα επ' αυτού.

Όσον αφορά το σημείο β), τόσο το καθού όσο και η Επιτροπή μετέβαλαν τη θέση τους κατά τη διάρκεια της ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασίας. Το καθού, στις γραπτές του παρατηρήσεις, υποστήριξε ότι τίποτε δεν πρέπει να αφαιρείται εκτός των εξόδων που αναφέρονται υπό α). Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το καθού δέχθηκε ότι είναι αφαιρετέα επίσης τα έξοδα «συνήθους χειρισμού» που αναφέρονται στην οδηγία 71/235/ΕΟΚ. Η Επιτροπή, στις γραπτές της παρατηρήσεις, ανέφερε ότι τα μόνα έξοδα που μπορούν να αφαιρεθούν, εκτός των αναφερομένων υπό το στοιχείο α), είναι τα έξοδα των «μορφών χειρισμού», που αναφέρονται σ' αυτή την οδηγία. Εν τούτοις, η Επιτροπή δέχθηκε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι, στην περίπτωση που άλλες δαπάνες της Grimbergen στις οποίες υποβάλλεται προ της εισαγωγής μετακυλίονται επί των εφαρμοζομένων κατά τη μεταπώληση τιμών, η λογική της αφαιρετικής μεθόδου απαιτεί να αφαιρούνται και αυτές οι δαπάνες. Είμαι της γνώμης ότι η τελευταία αυτή άποψη της Επιτροπής είναι βάσιμη. Δεν αμφιβάλλω ότι τα έξοδα των «μορφών χειρισμού» που αναφέρονται στην οδηγία είναι αφαιρετέα. Ο σκοπός, όμως, της οδηγίας, όπως προκύπτει από το προοίμιό της, συνίσταται μόνο στο να ορίσει τις συνήθεις μορφές χειρισμού που μπορούν να εκτελούνται στις τελωνειακές αποθήκες και στις ελεύθερες ζώνες. Εδώ, το πρόβλημα είναι ευρύτερο. Πρόκειται περί του καθορισμού των εξόδων, τα οποία ένας ανεξάρτητος έμπορος, παίζοντας τον εμπορικό ρόλο της Grimbergen, υφίσταται μετά την εισαγωγή (δηλαδή μετά μία εισαγωγή πραγματοποιούμενη υπό τους οριζόμενους στα άρθρα 1 έως 8 του κανονισμού 803/68 όρους), και που μετακυλίονται επί των εφαρμοζόμενων στους πελάτες του τιμών.

Τέλος, υπάρχει το ποσό υπό στοιχείο γ): «ποσό αντιπροσωπεύον το εμπορικό κέρδος που αποδίδεται στις δραστηριότητες της Grimbergen». Το καθού αρνείται να δεχθεί ότι ένα τέτοιο ποσό πρέπει να αφαιρεθεί. Οι παρατηρήσεις της Επιτροπής επί του ζητήματος αυτού υπήρξαν συγχρόνως σύντομες και ασαφείς, συνήγαγα, όμως, από αυτές ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, δέχεται ότι ένα τέτοιο ποσό πρέπει να αφαιρείται. Εν τούτοις, η γνώμη του ΣΤΣ, όπως εκφράζεται στο σημείο 9 της μελέτης 5, είναι σαφής. Σύμφωνα μ' αυτή τη γνώμη «σ' αυτή την περίπτωση» (δηλαδή στην περίπτωση αγοραστή-μεταπωλητή κατά την οποία το τίμημα που έχει καταβληθεί ή πρέπει να καταβληθεί από αυτόν δεν μπορεί να γίνει δεκτό ως βάση εκτιμήσεως) «οι τιμές που εφαρμόζει στη μεταπώληση πρέπει να προσαρμόζονται με αφαιρέσεις του αντίστοιχου ή ισοδύναμου εμπορικού περιθωρίου, ώστε να επιτευχθεί το επίπεδο που αρμόζει για την εκτίμηση» (βλ. επίσης παραγράφους 21 και 22 της μελέτης). Αυτό πρέπει να είναι ορθό, κατά τη γνώμη μου, διότι η ουσία της αφαιρετικής μεθόδου, όπως εφαρμόζεται σε μια τέτοια περίπτωση, συνίσταται στο ότι επιτυγχάνεται το κανονικό τίμημα αφαιρώντας από την τιμή μεταπωλήσεως όλα τα στοιχεία τα οποία, στην περίπτωση ανεξάρτητου εμπόρου, έχοντα σημασία για την εκτέλεση συμβάσεως υπό τις προβλεπόμενες στα άρθρα 1 έως 8 προϋποθέσεις, αντιπροσωπεύουν τη διαφορά μεταξύ της τιμής μεταπωλήσεώς του και του τιμήματος που έχει καταβάλει στον αλλοδαπό προμηθευτή του. Η μόνη διευκρίνιση που πρέπει να δοθεί είναι ότι το κατάλληλο περιθώριο θα ποικίλλει ανάλογα με το εμπορικό επίπεδο των πελατών στους οποίους μεταπωλούνται τα εμπορεύματα.

Εν συμπεράσματι, θα απαντούσα στο «ειδικότερο» τρίτο ερώτημα ότι όλα τα στοιχεία που αναφέρονται σ' αυτό πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εφαρμογή της αφαιρετικής μεθόδου και ότι, κατά τον υπολογισμό του αφαιρετέου περιθωρίου κέρδους περί του οποίου το στοιχείο γ), πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το εμπορικό επίπεδο του κάθε πελάτη.